

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4 (2)

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA “AKT XIZMATLARI” TUSHUNCHASI VA ULARNING EKSPORT SALOHİYATI.....	14
Shermatov Sherzod Xotamovich RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	20
Amonov Mirzohid Tuymuratovich, Xodjayev Anvar Rasulovich TIJORAT BANKLARINING BYUDJET MABLAG’LARI HISOBIGA MOLİYALASHTIRILADIGAN LOYIHALARDAGI ISHTIROKINI KUCHAYTIRISH MEXANIZMLARI	26
Maxmudov Rahimjon Hamid o’g’li KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO’NALISHLARI.....	33
Shakirova Gulbaxor Sharipdjanovna YASHIL IQTISODIYOTGA O’TISHDA XORIJIY Tajribalar tahlili va uni O’zbekiston sharoitida qo’llash imkoniyatlari	38
Ne’matova Mavsuma, Xolmamatov Diyorbek ВЛИЯНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ АКТИВНОСТЬ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	43
Буранова Лола Вахобовна ФИНТЕХ-ЭКОСИСТЕМА КАК ФАКТОР ИНКЛЮЗИВНОГО И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА: СТРУКТУРНЫЙ АНАЛИЗ И ПЕРСПЕКТИВЫ ТРАНСФОРМАЦИИ	54
Эшмуротов Дониёр Ихтиёр угли ZAMONAVIY MARKETING KONSEPSIYALARI ASOSIDA XIZMATLAR RAQOBATBARDOSHLIGINING USLUBIY JIHATLARI.....	60
Ostonaqulova Gulsaraxon Matyoqub qizi, Fayzullayeva Zamira Alijonovna XIZMAT KO’RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA SERVIS XAVFSIZLIGI INDEKSI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA	64
Shodmanova Zubayda Ubaydullayevna QURILISH FAOLIYATI SOHALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILG’OR XORIJIY Tajribalari	
Xusanov Kamoliddin Xolmamat o’g’li INSON KAPITALI VA KADRLAR SALOHİYATINI BOSHQARISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI	73
Abdullo Sohibov O’ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA JARAYONLARI JADALLASHUVI VA UNING HUDUDIY XUSUSIYATLARI	84
Mamanazarov Oybek Shomurodovich KORXONALAR MOLİYAVIY HOLATINI MOLİYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI (MHXS) ASOSIDA BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	91
Xamidov Javoxir Shavkat o’g’li BIZNES JARAYONLARINI MONITORING QILISH TIZIMINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	95
Dadajonova Madina Ravshan qizi O’ZBEKISTON VA XORIJIY MAMLAKATLARDA BENEFITSIAR MULKDOR KONSEPSIYASINI QO’LLASHNING DOLZARB MASALALARI	100
Ochilov Farhod Malikovich O’ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O’TISHNING MAKROIQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH (GDP, BANDLIK VA INVESTITSİYALAR KESIMIDA)	106
Hayitov Jamshid Xolboyevich	

INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	111
Mamatqulova Hafiza Bahodir qizi IPOTEKA BOZORI MUAMMOLARINING EMPERIK TAHLILI VA ULARNI BARTARAF ETISH STRATEGIYALARI.....	118
Ollokulova Feruza Mansurovna, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATIDA NAZARIY VA AMALIY QARASHLAR.....	122
Karimova Iroda Abdusattarovna KORPORATIV BANK XIZMATLARIGA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR HAMDA ZAMONAVIY BIZNES MODELLARNI JORIY ETISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	128
Qurbonov Abror Abdullayevich GREEN ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN AND INDONESIA: A COMPARATIVE STUDY.....	133
Ibrokhimova Iroda Ikromjon Kizi. Askolani. Javliyev Nuriddin Bektemir o'g'li AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA REKRUTING AGENTLIKLARINING O'RNI.....	142
Sherkulova Nodirabegim Baxordin qizi ФАКТОРЫ ТЕКУЧЕСТИ КАДРОВ И МЕХАНИЗМЫ УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	148
Джураева Гузаль Шавкатовна BUDJET DAROMADLARI TARKIBIDAGI SOLIQLARNING ULUSHINI BOSHQARISH.....	156
Abduraxmonova Gulmira Sobir qizi RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AVTOSERVIS SHOXOBCHALARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	161
Marqayev Xurshid Aliqulovich THE ECONOMIC NATURE OF HUMAN CAPITAL AND ITS RECOGNITION IN ACCOUNTING AS AN OBJECT OF ECONOMIC ANALYSIS.....	165
Zafar Qodirov Abdivaxobovich O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	170
Ibragimov G'ayrat Ablaqulovich. Tursunov Ozod Matlubovich Shukurova Nilufar Qahramonova IMPROVING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE SERVICES IN THE DIGITAL ECONOMY.....	175
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHDA INTEGRAL KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	179
Aliyev Arslon Salom o'g'li A STUDY ON THE COLLABORATIVE MECHANISM OF DIGITAL ARCHIVES GOVERNANCE AND TALENT GOVERNANCE: AN ANALYSIS BASED ON JOB COMPETENCY, PERFORMANCE EVALUATION, AND ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS.....	184
Wang Biao USTAMA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARINING MAZMUNI VA UNI XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQ TAKOMILLASHTIRISH.....	190
Tashnazarova Dilfuza Samiddinovna INTEGRATSIYA SAMARADORLIGINI O'LCHASHNING METODOLOGIK MODELI VA INDIKATORLAR TIZIMI.....	195
Aliqulov Abbos Baxtiyor o'g'li XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMATLAR SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	202
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	

MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	207
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	213
L.S. Azimova	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF IFRS AND FINANCIAL REPORTING	218
Tojiboyev Abdullajon Kamoliddin o'g'li	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIKNING HUQUQIY ASOSLARI	223
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
TURIZM KORXONALARIDA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARI	227
Ergasheva Zarifa Baxtiyarovna	
CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAJMUASI RIVOJLANTIRISH	232
Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
KREDITORLAR REYTINGINI MASHINAVIY O'QITISHGA ASOSLANGAN BASHORATLASH ALGORITMLARI	237
Beknazarov Ulug'bek Zafar o'g'li	
MIKROIQTISODIYOTDA ISTE'MOLCHILAR XULQ-ATVORI VA TALAB SHAKLLANISHI OMILLARI	242
Raximov Azizbek Saliyevich	
OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISHNING ILG'OR XORIJIY Tajribasi: AQSH MISOLIDA	246
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich	
O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASINI BOSHQARISHDA INNOVATSION YONDASHUVLARNI JORIY ETISH USULLARI	250
Ashurova Shaxnoza Almasovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI KORXONALARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI	257
Sharipova Shahlo Istamovna	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMATLAR SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH	262
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
XIZMATLAR SOHASIDA MIJOZ QONIQLASHINI OSHIRISH MEXANIZMLARI: QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA	278
Aqsungul Usenova Tenel qizi, Qoraqalpoq davlat universiteti	
Dawletmuratov Adilbay Mirzaboyevich	
O'ZBEKISTONDA QANDOLAT MAHSULOTLARI BOZORINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	283
Azlarova Munira Muhammad-Amin qizi	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI SHAKLLANTIRISH, RIVOJLANTIRISH VA KO'RSATKICHLARINI O'RGANISH	289
Bozorova Madina Raxmat qizi	
IMPROVING SERVICE QUALITY MONITORING IN SERVICE ENTERPRISES BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES	294
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI	299
Ortiqov Husan Usmonaliyevich	

O'ZBEKISTONDA QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORI MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	304
Abdusalomov Ozodbek Baxtiyor o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA	
SERVIS XAVFSIZLIGI INDEKSI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA	311
Shodmanova Zubayda Ubaydullayevna	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI OSHIRISHDA AKT RIVOJLANISHINING O'RNI.....	315
Sadriddinov Ulug'bek Jaloliddin o'g'li	
QURILISH FAOLIYATI SOHALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN	
FOYDALANISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI.....	322
Xusanov Kamoliddin Xolmamat o'g'li	
INSON KAPITALI VA KADRLAR SALOHİYATINI BOSHQARISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI	326
Abdullo Sohibov	
SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TIJORAT BANKLARIDA	
RISK-MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH	331
Davronov Sanjar Ziyotovich	
SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARUV QARORLARINI	
QABUL QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	336
Ashrapova Noilaxon Niyazxanovna	
ISHLAB CHIQUARISH KORXONALARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN	
FOYDALANISHNING XORIJIY TAJRIBASI TAHLILI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.....	340
Ochilov Baxtiyor Muminjonovich	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF IFRS	
AND FINANCIAL REPORTING.....	346
Tojiboyev Abdullajon Kamoliddin ugli	
SIRKULYAR IQTISODIYOTGA O'TISH: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR	351
Astanakulov Olim Tashtemirovich	
Muxammad Id Balbaa (Muhammad Eid Balbaa)	
Habibe Elif Kutlugun (Habibe Elif Kutlugun)	
GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI FONIDA EKOLOGIK SIYOSAT VA BARQAROR RIVOJLANISH	
STRATEGIYALARI.....	357
Xamzayev Abdushukur Xudoyqulovich	
INTERNATIONAL MARKETING STRATEGIES FOR UZBEKISTAN'S TEXTILE INDUSTRY:	
CHALLENGES, OPPORTUNITIES, AND ECONOMETRIC EVIDENCE	362
Aziz Kurbanovich Abdullaev	
Sarvarbek Allayev Erkin ugli	
Shavkat Asrolovich Ruziev	
DIRECTIONS FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN	
BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES	369
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich	
TEMIR YO'L TRANSPORTIDA SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	
TAHLILI ("O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AJ MISOLIDA).....	373
Barotov Baxtiyor Vaxobovich	
CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	
VA BARQAROR RIVOJLANISHDAGI O'RNI	377
Muxitdinova Kamola Alisherovna	
TRANSPORT LOGISTIKASIDA TAVAKKALCHILIKLARNI SUG'URTALASH:	
O'ZBEKISTON VA AQSH TAJRIBASI ASOSIDA TAQQOSIY TAHLIL.....	381
Jabborov Islom Xusan o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING	
IQTISODIY SALOHİYATINI BARQAROR BOSHQARISH.....	385
Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li	

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SERVIS KORXONALARIDA XIZMATLAR SIFATI BOSHQARUVINING ZAMONAVIY MODELLARI	392
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
BIZNES JARAYONLARI MONITORINGI SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLARI.....	398
Dadajonova Madina Ravshan qizi	
SIRKULAR IQTISODIYOT KONSEPSIYASINI AMALGA OSHIRISHNI BAHOLASH KO'RSATKICHLARINI (INDIKATORLARINI) SHAKLLANTIRISH.....	403
Sharifxo'jayeva Xonzodaxon A'lo qizi	
TURIZM QISHLOQLARINI SHAKLLANTIRISH MEZONLARI VA INDIKATORLARI TIZIMI	408
Xudaynazarova Dilorom	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUV VA BOSHQARUV HISOB TIZIMINING AMALIYOTI: MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	416
Xojiboyev Muxiddin Shodimuxamedovich	
DAVLAT XARIDLARI JARAYONIDA XAVFLARNI IDENTIFIKATSIYA QILISH, TASNIFLASH VA RISKKA ASOSLANGAN ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH	421
Meliboyev Askar Eshmuratovich	
DEVELOPING GARMENT MANUFACTURING STRATEGY IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION	426
Mahbuba Rahmonova	
Feruza Mansurovna Ollokulova	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO'JALIGIDA INVESTITSIYA SIYOSATINING IQTISODIY AHAMIYATI.....	430
Bakhit Mambetnazarov	
Atabek Tureev	
SOLIQ TUSHUMLARI VA MAJBURIY AJRATMALARNING DAVLAT MOLIYASIDAGI O'RNI: 2020-2025 YILLAR TAHLILI VA ISTIQBOLI.....	434
Olimov Shukurulla Dilshodjon o'g'li	
ФАКТОРЫ ТЕКУЧЕСТИ КАДРОВ И МЕХАНИЗМЫ УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УЗБЕКИСТАНА	439
Джураева Гузаль Шавкатовна	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	447
Mamirov Zamir Uzoq o'g'li	
XORIJIIY TO'G'RIDAN-TO'G'RI INVESTITSIYALARNI JALB ETISHDA O'ZBEKISTON TAJRIBASI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	453
Xatamov Nurbek Ochilidievich	
DAVLAT BYUDJETI XARAJATLARI HISOB VA TAHLILINING AMALDAGI TIZIMI	458
Ostonokulov Azamat Abdurkarimovich	
Tursinbaev Gafur Jolmurzaevich	
MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	464
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	
СТРАХОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ СНИЖЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ ПОТЕРЬ ОТ НЕПРЕДВИДЕННЫХ РИСКОВ, ОКАЗЫВАЮЩИХ ВЛИЯНИЕ НА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКУЮ ПРИБЫЛЬ (ДОХОД).....	470
Азимжон Мелиев Муродулло угли	
A STUDY ON THE COLLABORATIVE MECHANISM OF DIGITAL ARCHIVES GOVERNANCE AND TALENT GOVERNANCE: AN ANALYSIS BASED ON JOB COMPETENCY, PERFORMANCE EVALUATION, AND ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS	475
Wang Biao	

SANOAT KORXONALARI INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	481
Bahodirov Shohruh Bahodir o'g'li	
QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORINI TARTIBGA SOLISHNING XALQARO TAJRIBASI.....	488
Mallabayev Jobir Baxtiyorovich	
ANALYSIS OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY REPORTS OF OOO SAM TRADING STROY	493
Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
WAYS TO IMPROVE THE USE OF FOREIGN EXPERIENCE IN THE TRANSPORT AND LOGISTICS CLUSTER IN THE NEW UZBEKISTAN.....	500
Musayeva Shoirazimovna	
FOUNDATIONS FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TRANSPORT LOGISTICS IN UZBEKISTAN	507
Muradov Alisher Kurbanbaevich	
DAVLAT MULKINI BOSHQARISHNING INNOVATSION VA RAQAMLI MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	513
Musurmonqulov Muhammad Ural o'g'li	
KORXONALARNING INVESTITSIIYA FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH: NAZARIYA VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI.....	521
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
KORXONALARDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	526
Mirzaev Ozod Furkatovich	
INVESTITSIIYA LOYIHALARINI MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH: GIDROENERGETIKA SEKTORI MISOLIDA.....	531
Xusanov Shaxbozbek Shuxratjon o'g'li	
ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ИННОВАЦИИ В КРАУДФАНДИНГЕ: БЛОКЧЕЙН, ИИ И БУДУЩЕЕ ИНВЕСТИРОВАНИЯ	538
Хамидова Фаридахон Абдулкарим кизи	
Каримова Азиза Аъзамиддин кизи	
BANK TIZIMIDA QO'LLANILADIGAN RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TURLARI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	545
Ollokulova Feruza Mansurovna	
Xursanova Shaxnoza Anvar qizi	
TA'LIM MUASSASALARIDA QO'SHIMCHA TA'LIM XIZMATLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	549
Safarova Kamola Shuxrat qizi	
QASHQADARYO VILOYAT MINTAQASINING IQTISODIY XAVFSIZLIK DARAJASI VA UNI BAHOLASH USLUBIYATI	553
Nurxonov Komiljon Tovkarayevich	
AYOLLARGA NISBATAN ZO'RAVONLIKNING IQTISODIY OQIBATLARI VA UNI KAMAYTIRISHNING BARQAROR RIVOJLANISHDAGI O'RNI.....	562
Feruza Bahodirxonovna Ibragimova	
ИНВЕСТИЦИОННЫЙ И ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ: СТРУКТУРНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ И НОВЫЕ ИСТОЧНИКИ РАЗВИТИЯ	567
Насиров Дилшод Фархадович	
Асадов Амалжон Мехрожевич	
Ахматов Алинура Дилшодович	

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ	572
Насиров Дилшод Фархадович	
Хамраева Севара Мамуржановна	
Бахтиярова Алтынгул Бахтияровна	
INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	579
Mamatqulova Hafiza Bahodir qizi	
ЦИФРОВЫЕ ПЛАТФОРМЫ КАК НОВАЯ ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ	
БИЗНЕСА – ЭВОЛЮЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ И ИНСТИТУЦИИ	586
Рахмонов Хумоюн Рустамжон угли	
XORIYIY BANKLARNING YANGI BOZORLARGA KIRISH STRATEGIYALARI VA ULARNING	
MILLIY BANK TIZIMLARIGA TA'SIRI ("IPOTEKA-BANK" AKSIYADORLIK	
TIJORAT BANKI MISOLIDA)	598
Kadirov Vaxid Marimbayevich	
Rajabboyeva Asaxon Mahmud qizi	
OECD VA YEVRIPA ITTIFOQI MAMLAKATLARIDA BILVOSITA SOLIQQA TORTISH	
TIZIMLARINING QIYOSIY TAHLILI VA O'ZBEKISTONDA UNI TAKOMILLASHTIRISH	
ISTIQBOLLARI	605
Tuxliyev Bozor Karimovich	
Dusiyarov Sherzod Xolmuratovich	
JISMONIY TARBIYANING INSON SALOMATLIGINI MUSTAHKAMLASHDAGI ROLI	614
Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ	
СТРУКТУРЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЕКТАМИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ТАМОЖНИ	621
Ли Ирина Валентиновна	
JA'HON IQTISODIYOTIDA O'ZBEKISTONNI TUTGAN O'RNI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI	627
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
OBODONLASHTIRISH XIZMATLARI IJTIMOYIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	633
Hayitov Jamshid Xolvoyevich	
Ibragimova Gulhayo Nuriddin qizi	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI TAHLILI	638
Hamroyeva Sabina Ismoil qizi	
EXPLORATION OF TOURISM FLOW GENERATING IN SAMARKAND	
UNDER THE BACKGROUND OF DIGITAL ECONOMY	644
Jie YANG	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ	651
Усманова Диляфруз Каршиевна	
YASHIL ISTE'MOL XULQ-ATVORINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI VA	
STRATEGIK ISTIQBOLLARI	656
Ishmuratov Baxodir Xusanovich	
O'ZBEKISTONDA INFLYATSIYA VA FOIZ SIYOSATINING BANK KREDITLARIGA TA'SIRI	661
Ibragimova Saule Orinbaevna	
IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA	
IJTIMOYIY-IQTISODIY KO'RSATKICHLARNING ROLI: STATISTIK YONDASHUV	665
Qurbonboyev Abdulla Mansur o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INFLYATSIYAGA QARSHI KURASH DASTURINI	
AMALGA OSHIRISH YO'NALISHLARI	671
Murtazayev Ulug'bek Abdusalom o'g'li	
XARAJATLAR HISOBINI YURUTISHNING ZAMONAVIY USULLARI TAHLILI	675
Xasanov Baxodir Akramovich	
Yo'ldiyev Oybek Ulug'bek o'g'li	

SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIYAVIY RISKLARINI KOMPLEKS BAHOLASH METODOLOGIYASI	683
Baymuratova Gulirayxon Tursunbayevna RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH.....	688
Ibragimov Husen Ismailovich KONSALTING XIZMATLARINING RIVOJLANISH EVOLYUTSIYASI VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI	692
Ermamatova Shoxsanam Ermamat qizi GLOBAL BRANDING VS. LOCAL BRANDING: STRATEGIC TRADE-OFFS IN INTERNATIONAL MARKETING	698
Aziz Kurbanovich Abdullaev Mamasolieva Kamila Akhmedova Zaynabkhon Khayrullo qizi O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSiya MUHITINI YAXSHILASH MEXANIZMLARI VA ULARNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	706
Xatamov Nurbek Ochildiyeovich TIJORAT BANKLARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI MAKRO VA MIKROIQTISODIY KO'RSATKICHLARNI EKONOMETRIK TAHLILI	711
Nabixo'jayeva Maxfuza Ulug'bekovna AGROKLASTERLARDA MAHSULOT (ISH, XIZMAT)LARNI SOTISH JARAYONLARI AUDITINING AMALIYOTI.....	717
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA DASTURIY BYUDJETLASHTIRISHNI JORIY ETISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	723
Umidjon Abdullajonov СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРОБЛЕМНЫМИ КРЕДИТАМИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ.....	730
Избосаров Бобуржон Бахриддинович Ахмедова Улмасой Хусан кизи СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ ПОДДЕРЖКИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ БЕДНЫХ СЕМЕЙ К ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВУ	736
Ережепов Кууанышбай Жиенбай улы RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI ICHKI VA TASHQI OMILLAR TASNIFI.....	741
Jalolov Abbosxon Ravshanxon o'g'li BYUDJET TASHKILOTLARIDA ASOSIY VOSITALAR HISOBINI MODERNIZATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	747
Ruziyev Shavkatjon Faxridinovich KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY TA'MINLASHNING XORIJIY TAJRIBASI.....	756
Aymurzaeva Gulnaz Puxarbaevna YER-SUV RESURSLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKTNi JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	762
Rustamov Umidjon Xayitboyevich GEOSIYOSIY NOANIQLIK SHAROITIDA TA'MINOT ZANJIRLARINI BOSHQARISHNING INNOVATSION MODELII	767
Nodir Xidirov G'iyosaliyevich Sarvinozxon Lutfullayeva Azizxon qizi NEFT-GAZ SANOATIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING XALQARO TAJRIBASI	775
Mallayev Sirojiddin Eshdavlatovich AGROKLASTERLAR RIVOJLANISHINING INSTITUSIONAL-IQTISODIY NAZARIY MODELII	781
O'rinboyev Ulug'bek Otabekovich	

AGROKLASTERLAR RIVOJLANISHINING INSTITUSIONAL-IQTISODIY NAZARIY MODELI

O'rinboyev Ulug'bek Otabekovich

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Maqolada agroklastlar rivojlanishining institutsional-iqtisodiy nazariy modeli ishlab chiqildi va tizimli yondashuv asosida asoslab berildi. Tadqiqotda klaster nazariyasi, institutsional iqtisodiyot va yangi iqtisodiy geografiya yutuqlari sintez qilindi. Agroklasterning tarkibiy elementlari sifatida institutsional muhit, boshqaruv mexanizmlari, innovatsion oqimlar, hududiy yaqinlik hamda qiymat zanjirining vertikal integratsiyasi o'zaro bog'liq tizim sifatida tahlil qilindi. Model O'zbekiston paxta-to'qimachilik klasterlari misolida empirik jihatdan tasdiqlandi. Natijalar agroklastlar samaradorligini oshirish va agrar siyosatni takomillashtirish uchun ilmiy asos yaratdi. Tadqiqot klasterlarni rivojlantirishning institutsional mexanizmlarini aniqlashtirishga xizmat qildi.

Kalit so'zlar: agroklastlar, institutsional iqtisodiyot, tranzaksion xarajatlar, qiymat zanjiri, hududiy yaqinlik, innovatsiya, vertikal integratsiya.

Аннотация. В статье разработана и обоснована на основе системного подхода институционально-экономическая теоретическая модель развития агрокластеров. В исследовании синтезированы достижения теории кластеров, институциональной экономики и новой экономической географии. В качестве структурных элементов агрокластера рассмотрены институциональная среда, механизмы управления, инновационные потоки, территориальная близость и вертикальная интеграция цепочки создания стоимости как взаимосвязанная система. Модель эмпирически подтверждена на примере хлопково-текстильных кластеров Узбекистана. Результаты формируют научную основу для повышения эффективности агрокластеров и совершенствования аграрной политики. Исследование способствует уточнению институциональных механизмов развития кластеров.

Ключевые слова: агрокластер, институциональная экономика, транзакционные издержки, цепочка стоимости, территориальная близость, инновации, вертикальная интеграция.

Annotation. The article develops and substantiates an institutional-economic theoretical model of agro-cluster development based on a systemic approach. The study synthesizes advances in cluster theory, institutional economics, and new economic geography. The structural elements of the agro-cluster—namely the institutional environment, governance mechanisms, innovation flows, territorial proximity, and vertical integration of the value chain—are analyzed as an interconnected system. The model is empirically validated using the example of cotton-textile clusters in Uzbekistan. The results provide a scientific basis for improving agro-cluster efficiency and enhancing agrarian policy. The study contributes to clarifying the institutional mechanisms of cluster development.

Keywords: agro-cluster, institutional economics, transaction costs, value chain, territorial proximity, innovation, vertical integration.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining tuzilmaviy qayta tashkil etilishi, agrar mahsulotlarga bo'lgan global talabning o'zgaruvchan dinamikasi va qishloq xo'jaligi sohasida texnologik innovatsiyalarning jadal rivojlanishi milliy iqtisodiyotlar oldiga yangi institutsional vazifalarni qo'ymoqda. Klassik fermer xo'jaligi yoki vertikal integratsiyalashgan yirik agrofirma modellari zamonaviy sharoitda samaradorlikning yuqori chegarasiga yetganligi sababli, ilmiy va amaliyotchi doiralarda agrar sektorni tashkil etishning yangi tuzilmaviy shakli — agroklastlar — ko'plab mamlakatlarda iqtisodiy siyosatning markaziy vositasiga aylandi [9]; [13].

Agroklastlar tushunchasi M. Porter tomonidan asoslab berilgan klassik klaster nazariyasining [1]; [2] agrar sektorga moslashtirilgan tarmoqli shakli hisoblanadi. Biroq qishloq xo'jaligining o'ziga xosliklari — mahsulotning tez buziluvchanligi, tabiiy-iqlim omillariga bog'liqligi, ishlab chiqarish jarayonining mavsumiyligi hamda fermer xo'jaliklarining kichik va tarqoq tuzilishi — umumiy klaster nazariyasini o'zgartirishsiz agrar sohaga qo'llash imkonini bermaydi. Mazkur mulohazalar agroklastlar rivojlanishining nazariy modelini yaratishda institutsional iqtisodiyot yondashuvining markaziy o'rin egallashini taqozo etadi.

D. Nort [4] va O. Vilyamson [5]; [6] ishlarida ilgari surilgan rasmiy va norasmiy institutlarning o'zaro aloqasi, tranzaksion xarajatlarning shakllanishi va boshqaruv tuzilmalarining tanlanishi kabi kategoriyalar agroklasterning ichki mexanizmlarini tushuntirishda metodologik zamin yaratadi. Ushbu zamin A. Marshallning aglomeratsion samaralar [3] va P. Krugmanning yangi iqtisodiy geografiyasi [7] yo'nalishidagi qarashlari bilan birlashtirilganda, agroklasterning ko'p qatlamli tabiati yaxlit ravishda tahlil qilinishi mumkin bo'lgan konseptual ramka hosil bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi 2017-yildan boshlab qishloq xo'jaligining institutsional qayta tashkil etilishi bo'yicha keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirmoqda. Paxta-to'qimachilik klasterlari tajribasi — 2018-yildagi 15 ta klasterdan 2020-yildagi 92 ta klasterga, 2023-yilda esa 142 ta klasterga o'sish [15]; [22] — agrar iqtisodiyotdagi tuzilmaviy transformatsiya tezligining jahon amaliyotida kam uchraydigan darajada ekanligini ko'rsatadi. Ushbu amaliyot agroklasterning nazariyasini empirik tekshirish uchun qimmatli ilmiy material beradi.

Maqolaning asosiy maqsadi — agroklasterning rivojlanishining institutsional-iqtisodiy nazariy modelini ishlab chiqish, uning tarkibiy elementlari o'rtasidagi funksional aloqalarni aniqlash va O'zbekiston tajribasi asosida modelning amaliy validligini asoslashdan iborat. Bunga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: birinchidan, klaster nazariyasi, institutsional iqtisodiyot va yangi iqtisodiy geografiya yo'nalishlarining zamonaviy adabiyotlar sharhi asosida ularning agroklasterning konsepsiyasiga qo'shgan hissasini tizimlashtirish; ikkinchidan, agroklasterning beshta tarkibiy elementini alohida-alohida nazariy jihatdan tavsiflash; uchinchidan, ushbu elementlar o'rtasidagi tizimli o'zaro aloqani grafik model orqali vizuallashtirish; to'rtinchidan, model amaliyotini O'zbekiston Respublikasi paxta-to'qimachilik klasterlari rivoji materiallari asosida baholash.

Maqolaning nazariy ahamiyati agroklasterning izohlashda hozirgacha asosan Portercha modelga tayanib kelingan milliy tadqiqotlar uchun institutsional-iqtisodiy yondashuvning tizimli asosini taqdim etishdan iborat. Amaliy ahamiyati esa mamlakatdagi klaster siyosati, qishloq xo'jaligi innovatsion ekotizimi va hududiy iqtisodiy rivojlanish strategiyalari uchun nazariy asoslangan uslubiy yo'riqnomani shakllantirishda namoyon bo'ladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Klaster konsepsiyasining zamonaviy shakli M. Porterning "Millatlarning raqobat ustunligi" [2] va "Raqobatning yangi iqtisodiyotida klasterlar" [1] asarlarida to'liq ifodalangan. Porter klasterlarni ma'lum bir sohada faoliyat yurituvchi, geografik jihatdan yaqin joylashgan, o'zaro bog'liq kompaniyalar, ixtisoslashgan ta'minotchilar, xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar, tegishli tarmoqdagi firmalar va bog'langan institutlar guruhi sifatida ta'rifladi [1]. Uning qarashiga muvofiq, klasterlar raqobatbardoshlikni uch asosiy yo'nalishda oshiradi: ishlab chiqarish unumdorligini yuksaltirish, innovatsiya sur'ati va yo'nalishini belgilash hamda yangi korxonalarining paydo bo'lishini rag'batlantirish [1].

Porter yondashuvi tarixiy jihatdan A. Marshallning "Iqtisodiyot tamoyillari" [3] asarida ifodalangan aglomeratsion iqtisodiyot g'oyalari borib taqaladi. Marshall sanoat tumanlarini tahlil qilib, geografik to'planishning uch asosiy afzalligini ajratib ko'rsatdi: malakali ishchi kuchining umumiy havzasining shakllanishi, ixtisoslashgan ta'minotchilar va xizmatlarga yaqinlik hamda texnologik bilimlarning makoniy tarqalishi — "havodagi" tajriba almashinuvi. Neo-marshallian yo'nalish, xususan G. Bekattinining [8] italyan sanoat tumanlari tadqiqotlari, aglomeratsion samaralarning nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy-madaniy jihatlariga ham e'tibor qaratdi. Ishonch, o'zaro yordam, mehnat axloqi va mahalliy identifikatsiya kabi norasmiy institutlar mahalliy ishlab chiqarish tizimlarining mustahkamligini ta'minlovchi omil sifatida qaraldi.

P. Krugmanning [7] yangi iqtisodiy geografiyasi (new economic geography) Marshallcha tushunchalarni umumiy muvozanat modellari doirasida rasmiylashtirdi. Markazchilik va chetlatuvchi kuchlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir, transport xarajatlari, miqyos iqtisodiyoti va bozor hajmi asosida u makoniy to'planish dinamikasining mikroiktisodiy asoslarini aniqladi. M. Delgado, M. Porter va S. Sternning [12] zamonaviy empirik tadqiqoti kuchli klaster muhitiga ega bo'lgan tarmoqlarning bandlik o'sishi va patent faolligi darajasi boshqalarga nisbatan yuqori ekanligini ko'rsatuvchi statistik dalillarni taqdim etdi.

Institutsional iqtisodiyot yo'nalishi klaster nazariyasiga yangi qatlam qo'shdi. D. Nortning [4] "Institutlar, institutsional o'zgarishlar va iqtisodiy samaradorlik" asari iqtisodiy faoliyatni tuzilmalashtiruvchi rasmiy qoidalar (qonunlar, me'yoriy hujjatlar, huquqiy shartnomalar) va norasmiy cheklovlar (an'analar, axloqiy me'yorlar, ishonch tarmoqlari) o'rtasidagi dialektikani aniqladi. Nort institutlarning sifati iqtisodiy samaradorlikning uzoq muddatli dinamikasini belgilashini va yo'lga bog'liqlik (path dependence) hodisasini yuzaga keltirishini asoslab berdi [4].

O. Vilyamsonning [5]; [6] tranzaksion xarajatlarni nazariyasi klaster ichidagi korxonalar o'rtasidagi aloqalarning tashkiliy shakllanishini tushuntirishda markaziy ahamiyatga ega. Vilyamson uchta boshqaruv strukturasi — bozor, iyerarxiya va gibril shakllarni — farqlaydi. Aktivlarning o'ziga xosligi yuqori bo'lgan, chastota yuqori va noaniqlik darajasi kuchli tranzaksiyalar iyerarxiyaga moyil bo'ladi; kam takrorlanuvchi oddiy aktivlar bozor mexanizmi doirasida yuritiladi; oraliq holatlar esa shartnomaviy-gibril shakllarga xos bo'ladi [6]. Agroklasterning

aynan gibrid shaklning o'ziga xos ko'rinishi sifatida tushuniladi: u fermer xo'jaliklarining mustaqilligini saqlagan holda, qayta ishlash, marketing va eksport bo'yicha birlashtirilgan koordinatsiyani ta'minlaydi.

J. Xamfri va X. Shmitsning [10] global qiymat zanjirlari doirasidagi tadqiqotlari klaster ichidagi mahalliy modernizatsiyaning tashqi xaridorlar bilan munosabatlarga qanday bog'liq ekanligini ko'rsatdi. Ular klasterlarning global zanjirlarga kiritilishining to'rt turini — bozor, modulli, tuzilmali va iyerarxik boshqaruvni — ajratib berib, har bir turda mahalliy korxonalarning modernizatsiya imkoniyatlari farqli bo'lishini asoslab berdilar [10]. Bu yondashuv keyinchalik rivojlanayotgan mamlakatlarda agroklasterning xalqaro bozorlarga integratsiyasi bo'yicha ko'plab tadqiqotlar uchun metodologik tayanch bo'lib xizmat qildi.

Agroklasterning bo'yicha maxsus metodologik yondashuvni E. Galvez-Nogales [9] FAO uchun tayyorlagan keng ko'lamli tadqiqotida taqdim etdi. Unda rivojlanayotgan mamlakatlarda agroklasterning shakllantirishning to'rt bosqichi — dastlabki to'planish, tuzilmali shakllanish, strategik koordinatsiya va xalqaro integratsiya — tizimli tarzda yoritildi. UNIDO [13]; [14] amaliy uslubiyoti esa klaster rivojlantirishning olti bosqichli texnologiyasini — diagnostika, strategik rejalashtirish, resurs safarbarligi, sheriklik kelishuvlari, monitoring va baholash bosqichlarini — taqdim qildi. OECD [11] tomonidan 14 davlatning 26 ta klaster dasturi sharhi esa davlat siyosatining samaradorligi asosan institutsional doirani mustahkamlash va koordinatsion mexanizmlarni yaratish orqali ta'minlanishini aniqladi.

Moliyaviy-iqtisodiy jihatdan X. Shmits [18] "kollektiv samaradorlik" (collective efficiency) tushunchasini kiritgan bo'lib, uni miqyos iqtisodiyoti va birgalikdagi amallarning umumiy natijasi sifatida izohladi. Bunday yondashuv klaster a'zolarining individual bozor kuchiga emas, balki birgalikdagi kelishilgan harakatlarga tayanishini asoslab beradi. T. Sonobe va K. Otsuka [19] Osiyo va Afrika mamlakatlarida amalga oshirilgan qiyosiy tadqiqotlari asosida klasterlarning rivojlanish fazalarini — miqdorga asoslangan o'sish, sifatga yo'naltirilgan modernizatsiya hamda global yetib borish fazalarini — ajratib ko'rsatishdi. K. Ketels va O. Memedovich [20] esa milliy va mintaqaviy klaster siyosatining xalqaro qiyosiy tahlili asosida muvaffaqiyatli klaster dasturlarining umumiy arxitekturasini aniqlab berdilar.

Ushbu nazariy meroslarning barchasi agroklasterning konsepsiyasining ko'p qatlamli tabiatini tasdiqlaydi. Yaxlit nazariy model klassik klaster nazariyasi, institutsional iqtisodiyot va yangi iqtisodiy geografiya yutuqlarini sintez qilgan holda qurilishi kerak; aksiomatik qurilish oldindan o'ylangan va o'zaro mos keluvchi kategoriyalarga tayanishi lozim.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli-tuzilmali yondashuv tashkil qildi. Bu yondashuv agroklasterni alohida tarkibiy elementlar yig'indisi sifatida emas, balki ichki funksional aloqalar orqali yaxlit faoliyat ko'rsatadigan tizim sifatida tushunishga imkon berdi. Tizimli yondashuv L. fon Bertalanfining umumiy tizimlar nazariyasi asoslariga tayanadi va iqtisodiy tizimlarning emergent xususiyatlarini — yig'indidan sifat jihatidan yuqori turuvchi xususiyatlarini — aniqlashda qo'llaniladi.

Tadqiqotning metodologik tayanch nuqtasi — qiyosiy-institutsional tahlil. Ushbu usul D. Nort [4] va O. Vilyamson [5]; [6] an'anasiga mansub bo'lib, turli muqobil boshqaruv tuzilmalarini tranzaksion xarajatlarning nisbiy darajasiga ko'ra baholash imkonini beradi. Agroklasterning sharoitida bu yondashuv alohida fermer xo'jaligi, ishlab chiqaruvchilar kooperatsiyasi, vertikal integratsiyalashgan agroholding va klaster shaklidagi gibrid tuzilmalarni samaradorlik jihatidan taqqoslashda foydali bo'ldi.

Nazariy modelni qurishda deduktiv metod qo'llanildi: umumiy iqtisodiy qonuniyatlar va institutsional kategoriyalardan kelib chiqib, agroklasterning o'ziga xos tarkibiy elementlari ajratildi, ularning o'zaro ta'sir mexanizmlari aniqlandi. Bunda Porter [1]; [2] tomonidan ishlab chiqilgan "olmos" modeli (diamond model) kengaytirildi va Marshallcha aglomeratsion omillar [3], Nortcha institutsional doira [4] hamda Vilyamsoncha boshqaruv tuzilmalari [6] nuqtai nazar bilan boyitildi.

Modelning empirik asosini tasdiqlash uchun ikkilamchi ma'lumotlarga tayangan holda kontent-tahlil uslubi qo'llanildi. Asosiy ma'lumot manbalari sifatida Jahon banki [15; 16], FAO [9], UNIDO [13]; [14], OECD [11] va AQSh Qishloq xo'jaligi vazirligi Tashqi qishloq xo'jaligi xizmati [22] kabi xalqaro tashkilotlarning O'zbekiston agrar sektori bo'yicha tayyorlangan rasmiy hisobotlari xizmat qildi. O'zbekiston Respublikasi hukumati hujjatlari — agrar rivojlanish strategiyasi [23] hamda tegishli me'yoriy-huquqiy hujjatlar tahlil obyekti tashkil etdi.

Qiyosiy-tarixiy metod modelning evolyutsion jihatlarini tahlil qilishda qo'llanildi. U orqali Silikon vodiysi, Emilia-Romanya italyan sanoat tumanlari, Chili salmon klasteri, Hindiston gullar-go'zal o'simliklar klasteri [9] kabi jahon amaliyotida keng o'rganilgan holatlar bilan O'zbekiston paxta-to'qimachilik klasterlarining rivojlanish yo'li taqqoslandi.

Modelning ichki mantiqiy izchilligini tekshirish uchun konseptual tekshiruv (conceptual validation) uslubi qo'llanildi. Har bir tarkibiy element quyidagi mezonlar asosida baholandi: zaruriyat (necessity) — mazkur element mavjud bo'lmasa, tizim xususiyatlarini yo'qotadimi; yetarlilik (sufficiency) — elementlar majmui klaster

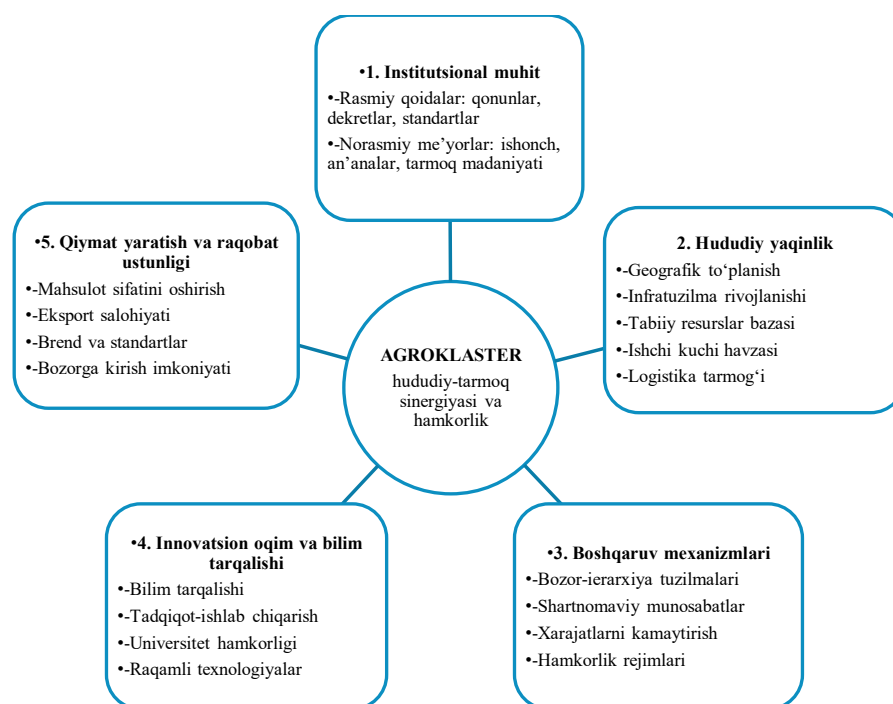

samaradorligining empirik dalillarini tushuntirishga yetadimi; mustaqillik (independence) — har bir element boshqa elementlarga keltirib chiqarilmagan o'ziga xos hissa qo'shadimi. Bunday yondashuv modelni akademik nuqtai nazardan qabul qilinadigan darajada aniq va bir xil mazmunga keltirdi.

Vizualizatsiya metodologiyasi infografik modellashirishga tayandi. Beshta tarkibiy element markaziy yadrodan uzilmas bog'lanishlar orqali kelib chiquvchi tizim sifatida ko'rsatildi; mazkur tasvir empirik jihatdan o'rganilgan klasterlar amaliyotidagi funksional aloqalarning umumiy naqshini aks ettirdi. Ushbu metodologik apparat agroklasternazariyasining tuzilmaviy izchilligini, empirik asoslanganligini va amaliy tatbiq etilishi uchun zarur operatsion aniqlikni bir vaqtda ta'minlash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Klaster nazariyasining zamonaviy yutuqlari, institutsional iqtisodiyot metodologiyasi va agrar sektorning o'ziga xos xususiyatlarini yaxlit birlashtirgan holda agroklasterning beshta tarkibiy elementdan iborat institutsional-iqtisodiy nazariy modeli ishlab chiqildi. Model yadrosi — hududiy-tarmoq sinergiyasiga asoslangan agroklasterdir. Undan kelib chiquvchi besh kategoriya — institutsional muhit, boshqaruv mexanizmlari, hududiy yaqinlik, innovatsion oqim va qiymat zanjirining vertikal integratsiyasi — bir-biri bilan funksional aloqada bo'lgan va yaxlit tizim sifatida namoyon bo'ladigan elementlar majmuidir (1-rasm).

1-rasm. Agroklasterning rivojlanishining institutsional-iqtisodiy nazariy modeli¹.

Modelning birinchi elementi — institutsional muhit — D. Nort [4] an'anasida rasmiy va norasmiy institutlarning ikki qatlamli tizimi sifatida tushuniladi. Rasmiy qatlam klaster faoliyatini tartibga soluvchi qonunlar, prezident farmonlari, soliq-bojxona rejimlari, standartlar va sertifikatizatsiya tizimlaridan iborat. O'zbekiston sharoitida paxta-to'qimachilik klasterlari uchun "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmon [23] ushbu rasmiy qatlamning asosini tashkil etdi. Norasmiy qatlam esa ishonch munosabatlari, tarmoq ichidagi amaliyotlar, oilaviy-professional tarmoqlar va mahalliy an'analardan iborat bo'lib, jahon adabiyotida klasterlarning noyob makoniy kontekstini shakllantiruvchi "ijtimoiy kapital" sifatida aniq belgilangan [8].

Institutsional muhit sifati klaster samaradorligini bevosita belgilaydi: mulk huquqining aniq kafolatlari, shartnoma majburiyatlarini bajarishning samarali mexanizmlari, qonun oldidagi tenglik va shaffof ma'muriy protseduralar klaster a'zolari o'rtasidagi hamkorlikning iqtisodiy asosini yaratadi [4]; [11]. O'zbekistonda 2017-yildan keyingi davrda amalga oshirilgan institutsional transformatsiyalar — paxta bo'yicha davlat rejasi va majburiy sotish tartibining bekor qilinishi [15] — klasterlarning xususiy sektor tashabbusiga asoslangan tuzilmalar sifatida shakllanishi uchun makroinstitutsional asos bo'ldi.

1 Manbalar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Ikkinchi element — boshqaruv mexanizmlari — O. Vilyamsonning tranzaksion xarajatlar nazariyasi [5]; [6] asosida tavsiflandi. Agroklaster o'zining tashkiliy tabiatiga ko'ra gibridd boshqaruv tuzilmasini tashkil qiladi: u bozor munosabatlarining qat'iy me'yoriy intizomi bilan iyerarxiyaga xos ma'muriy koordinatsiyani uzviy birlashtiradi. Fermer xo'jaliklari mustaqil yuridik shaxs sifatida saqlanadi, biroq qayta ishlash, marketing, moliyalashtirish va eksport bo'yicha klaster markazi bilan uzoq muddatli shartnomaviy munosabatlar orqali bog'lanadi. Gibridd shakl aktivlarning o'rta darajadagi o'ziga xosligi, tranzaksiyalarning yuqori chastotasi va mavsumiy xususiyati sharoitida eng samarali boshqaruv rejimi bo'lib xizmat qiladi [6].

O'zbekiston paxta-to'qimachilik klasterlari aynan gibridd boshqaruv modelining milliy sharoitga moslashtirilgan tatbiq shaklidir. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, 2018-yilda mamlakatda 15 ta klaster faoliyat yuritgan va paxta ekin maydonining 16 foizini qamrab olgan; 2019-yilga kelib klasterlar soni 75 taga yetib, paxta maydonining 63 foizini qamragan; 2020-yilda ularning soni 92 taga, maydon qamrovi esa 886 ming gektarga yoki paxta ekin maydonining 88 foiziga yetgan [15]. 2023-yilda mamlakatdagi paxta-to'qimachilik klasterlari soni 142 taga yetdi [22]. Bunday dinamika gibridd boshqaruv tuzilmasining agrar sohada yuqori institutsional moslashuvchanlikka egaligini ko'rsatuvchi ishonchli dalil sifatida qabul qilinishi mumkin.

Uchinchi element — hududiy-geografik yaqinlik — A. Marshall [3] va P. Krugman [7] g'oyalari uyg'unligida tahlil qilindi. Marshallcha ta'rifga muvofiq, geografik to'planish malakali ishchi kuchining umumiy havzasining shakllanishi, ixtisoslashgan ta'minotchilar tarmog'ining zichlashishi va texnologik bilimlarning mahalliy tarqalishini ta'minlaydi [3]. Krugmancha qarashlar esa transport xarajatlari, bozor hajmi va miqyos iqtisodiyoti o'rtasidagi o'zaro ta'sir hisobiga to'planish samarasining iqtisodiy mantig'ini aniqlab beradi [7].

Agrar sektor sharoitida hududiy yaqinlik o'ziga xos xususiyatlarga ega: xom ashyoning tez buziluvchanligi logistika tarmog'ining hududiy zichligini talab qiladi; tabiiy-iqlim omillariga bog'liqlik tegishli agroekologik mintaqqa tanlovini zarur qiladi; mavsumiylik ishchi kuchi va texnika bazasining samarali qayta taqsimlanishiga ehtiyoj tug'diradi. Bunday sharoitlarda hududiy yaqinlik shunchaki geografik fakt emas, balki klasterning iqtisodiy samaradorligini belgilab beruvchi tuzilmaviy omildir [9].

To'rtinchi element — innovatsion-bilim oqimlari — zamonaviy klaster nazariyasining eng tez rivojlanayotgan qatlami hisoblanadi. Porter [1] ko'rsatgan klasterlarning uchinchi raqobat ustunligi manbai — innovatsion sur'atning tezlashishi — bilim spilloverlari, universitet-ishlab chiqarish aloqalari va mahalliy tadqiqot-ishlanma salohiyati orqali namoyon bo'ladi. Delgado, Porter va Stern [12] tadqiqoti kuchli klaster muhitiga joylashgan sanoat tarmoqlarida patent faolligi va ish haqi o'sish darajasining yuqori ekanligini statistik jihatdan asoslab berdi.

Agroklasterlarda innovatsion oqim bir necha kanal orqali amalga oshadi: agronom xizmatlarining klaster markazidan fermer xo'jaliklariga tarqatilishi; qishloq xo'jaligi ilmiy-tadqiqot institutlari bilan tuzilgan amaliyotga yo'naltirilgan buyurtmalar; texnologik modernizatsiya (lazer bilan tekislash, aniq dehqonchilik, raqamli monitoring); sifat standartlari va xalqaro sertifikatsiya tizimlari. AQSh Qishloq xo'jaligi vazirligining hisobotiga muvofiq, O'zbekiston hukumati klaster markazlariga ilmiy tashkilotlar va agro-xizmat markazlarini birlashtirish bo'yicha qaror qabul qildi hamda paxta dalalarini lazer bilan tekislash xarajatlarining 30 foizini davlat tomonidan qoplashni ta'minlovchi me'yoriy asos yaratdi [22]. Ushbu institutsional dastak innovatsion oqimlarni klaster tuzilmasi ichida yo'naltirishning tizimli vositasi sifatida xizmat qildi.

Beshinchi element — qiymat zanjirining vertikal integratsiyasi — J. Xamfri va X. Shmits [10] tomonidan ishlab chiqilgan global qiymat zanjirlari ramkasiga tayanadi. Agroklasterda vertikal integratsiya xom ashyo ishlab chiqarish — dastlabki qayta ishlash — chuqur qayta ishlash — marketing — eksport bosqichlarining shartnomaviy muvofiqlashtirilishini ifoda etadi. Har bir bosqich qo'shilgan qiymat hisobiga dastlabki xom ashyoning bozor bahosidan bir necha barobar yuqori bahoga ega bo'lgan oxirgi mahsulotga aylantiriladi.

O'zbekiston amaliyotida ushbu element eng jonli ko'rinishda namoyon bo'ldi: mamlakat 2023-yildan boshlab yetishtirgan paxtaning 100 foizini mahalliy to'qimachilik sanoatida qayta ishlash imkoniyatiga erishdi [16]. To'qimachilik sanoatida band bo'lganlar soni 2018-yildagi 188 ming kishidan 2024-yilda taxminan 600 ming kishiga yetdi [16]. Eksport tuzilmasi ham sifat jihatidan o'zgardi: 2005–2015-yillarda paxta mahsulotlari eksportida yarim tayyor ipning o'rtacha ulushi 64 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2018-yilda bu ko'rsatkich 47 foizgacha pasaydi va yuqori qo'shilgan qiymatga ega to'qimachilik mahsulotlari ulushi oshdi [15]. Mazkur ko'rsatkichlar vertikal integratsiyaning klaster modelidagi kalit elementlardan biri ekanligini yaqqol tasdiqlaydi.

Beshala tarkibiy element o'rtasida ikki tomonlama funksional aloqalar mavjud. Institutsional muhit boshqaruv mexanizmlarining tanlanishiga ta'sir ko'rsatadi: mulk huquqi va shartnoma himoyasining kuchli kafolatlari shartnomaviy gibridd tuzilmalarni samaraliroq qiladi. Hududiy yaqinlik innovatsion oqimlarni tezlashtiradi: bilim, xususan nozik (tacit) bilim, geografik masofa bilan teskari munosabatda tarqaladi [3]. Boshqaruv mexanizmlari qiymat zanjirining vertikal integratsiyasini tartibga soladi: shartnomaviy majburiyatlar har bir bosqich orasidagi risklarni aniq taqsimlaydi. Qiymat zanjirining integratsiyasi o'z navbatida yangi innovatsion talablarni yuzaga keltiradi va institutsional doiraning mos rivojlanishini taqozo etadi. Bunday funksional xaritalash agroklasterning

emergent tizim xususiyatini — elementlarning yig'indisi qismlarning oddiy yig'indisidan sifat jihatidan farqlanishini — yaqqol ko'rsatadi [11]; [13].

Modelning tasdiqlanishi uchun qo'shimcha empirik dalillar xalqaro qiyosiy tajribadan olindi. Galvez-Nogales [9] tomonidan tahlil qilingan rivojlanayotgan mamlakatlar klasterlari — Chili salmon klasteri, Hindiston gullar-go'zal o'simliklar klasteri, Vyetnam qahva klasteri — beshta element majmui amaliy turg'un naqsh sifatida namoyon bo'lishini ko'rsatadi. OECD [11] tomonidan 14 davlatning 26 ta klaster dasturi tahlili ham bir xil tuzilmaviy mantiqni namoyon etadi: muvaffaqiyatli klasterlarda institutsional doira, boshqaruv modeli, hududiy yaqinlik, innovatsion salohiyat va qiymat zanjirining integratsiyasi tizimli uyg'unlikda faoliyat yuritadi. Osiyo Taraqqiyot banki instituti tadqiqotchilari [24] agroklasterni tuzilmasini qiyosiy jihatdan tahlil qilib, uni yuqori qo'shilgan qiymatga ega agrar mahsulotlar ishlab chiqarishga o'tish uchun kalit tuzilmaviy vosita sifatida e'tirof etdilar.

Taklif etilgan besh elementli model zamonaviy agrar iqtisodiyotning tuzilmaviy mantiqiy asosini aks ettiradi. Har bir element nazariy nuqtai nazardan zarur, birgalikda esa yetarli sharoitlar majmui sifatida klaster samaradorligining shakllanishini tushuntiradi. Modelning tasdiqlanishi O'zbekiston paxta-to'qimachilik klasterlari amaliyoti orqali olingan empirik ko'rsatkichlar asosida mustahkamlandi va uning keng miqyosdagi tatbiqi uchun obyektiv asos yaratdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Amalga oshirilgan nazariy tadqiqot agroklasterni rivojlanishining institutsional-iqtisodiy modelini yaxlit tizim sifatida asoslash imkonini berdi. Modelning uslubiy afzalligi — uning bir vaqtda ikki turli analitik talabga javob berishi: nazariy umumlashtirish va amaliy operatsion aniqlik. Porterning klassik klaster nazariyasi agrar sektorga to'g'ridan-to'g'ri ko'chirilganda institutsional kontekst, hukumat tomonidan olib borilayotgan tuzilmaviy islohotlar va tranzaksion xarajatlar dinamikasi yetarlicha e'tiborga olinmasdan qoladi. Taklif etilgan model ushbu bo'shliqni to'ldirish, Nortcha va Vilyamsoncha yondashuvlarni klaster logikasiga organik jihatdan kiritish hisobiga asoslangan.

Nazariy jihatdan modelning beshta elementi — institutsional muhit, boshqaruv mexanizmlari, hududiy yaqinlik, innovatsion oqim va qiymat zanjirining vertikal integratsiyasi — har biri alohida zarur, birga olinganda esa agroklasterni samaradorligini izohlash uchun yetarli darajada yaxlit apparat tashkil qiladi. Ularning funksional o'zaro aloqasi tizimli-emergent xarakterga ega bo'lib, agroklasterni alohida elementlar yig'indisi sifatida emas, balki ichki sinergiya mexanizmi orqali o'zining sifat xususiyatlarini shakllantiruvchi yaxlit institutsional tuzilma sifatida talqin etishga ilmiy asos beradi.

O'zbekiston Respublikasi paxta-to'qimachilik klasterlari tajribasi modelning empirik asosli ekanligini ishonarli darajada ko'rsatdi. Klasterlar sonining jadal o'sishi, paxta ekin maydonlarining to'liq qamrab olinishi, mamlakatda yetishtirilgan xom ashyoning 100 foiz mahalliy sanoatda qayta ishlanishiga o'tish, to'qimachilik sohasida bandlikning uch baravardan ko'proqqa oshishi — bularning barchasi beshta tarkibiy elementning tizimli qo'llanilishi natijasidir.

Olingan natijalar asosida quyidagi nazariy-uslubiy takliflar ilgari suriladi. Birinchidan, milliy klaster siyosati ishlab chiqilayotganda institutsional muhitning ikki qatlamiga (rasmiy va norasmiy) bir xil e'tibor qaratilishi maqsadga muvofiq. Rasmiy me'yoriy asoslarni takomillashtirish bilan bir qatorda, klaster ichidagi ishonch munosabatlari, tarmoq madaniyati va kooperatsion amaliyotlarni shakllantirishga yo'naltirilgan muntazam tadbirlar — klaster a'zolari o'rtasidagi muloqot platformalari, birgalikdagi o'quv dasturlari, tashabbuskor ishchi guruhlari — institutsional kapitalni boyitadi. Bunday yondashuv OECD [11] va UNIDO [13] tomonidan muvaffaqiyatli klaster amaliyotining muhim xususiyati sifatida qayta-qayta aniqlangan.

Ikkinchidan, agroklasterni gibrid boshqaruv modelini mustahkamlash uchun uzoq muddatli shartnomaviy munosabatlarning huquqiy infratuzilmasini rivojlantirish talab etiladi. Shartnoma bajarilishini ta'minlashning sud, suddan tashqari (mediatsiya, arbitraj) va sanksion mexanizmlari zaruriy darajada qulay, tezkor va adolatli bo'lishi kerak. Bunday makroinstitutsional shart-sharoitlar klaster a'zolarining uzoq muddatli sarmoyalarga jalb qilinishi va ixtisoslashgan aktivlarga investitsiya kiritishga tayyorligini oshiradi [6].

Uchinchidan, hududiy-geografik yaqinlik omilidan maksimal darajada foydalanish uchun logistika, transport, saqlash, ozuqa-yem va qayta taqsimlash infratuzilmasini yagona integratsiyalashgan loyiha sifatida rivojlantirish zarur. Agroklasterni zonalariga yo'naltirilgan maqsadli infratuzilma investitsiyalari klasterlar samaradorligining multiplikativ omili sifatida xizmat qiladi [9].

To'rtinchidan, innovatsion oqimni jadallashtirish maqsadida qishloq xo'jaligi ilmiy-tadqiqot institutlari va oliy ta'lim muassasalarini klaster a'zolari bilan bog'lovchi moslashuvchan mexanizmlar ishlab chiqilishi lozim. Buyurtmaga asoslangan tadqiqot dasturlari, birgalikdagi laboratoriyalar, amaliy innovatsiya markazlari va raqamli platformalar innovatsion oqimning operatsion kanallari bo'lib xizmat qiladi. O'zbekiston sharoitida bunday mexanizmlarning institutsionallashtirilishi allaqachon boshlangan va ularning kengaytirilishi katta samara bermoqda.

Beshinchidan, qiymat zanjirining vertikal integratsiyasini yanada chuqurlashtirish uchun oraliq bosqichlardagi qo'shilgan qiymatni oshiruvchi texnologiyalarga ustuvor investitsiya kiritilishi tavsiya etiladi. Faqat paxta-to'qimachilik sohasi emas, balki meva-sabzavot, sut-go'sht, uzumchilik-vinochilik klasterlarida ham shunday strategiya qo'llanilishi mumkin. Eksport bozorlarining diversifikatsiyasi va brend hosil qilish imkoniyatlari qo'shilgan qiymat zanjirining uzunligi va murakkabligi bilan bevosita bog'liq [10; 16].

Oltinchidan, taklif etilgan besh elementli model klaster siyosatini monitoring va baholashning tizimli asosi sifatida qo'llanilishi mumkin. Har bir element uchun tegishli ko'rsatkichlar tizimi shakllantirilishi — institutsional sifat indeksi, gibrid tuzilmalarning ulushi, hududiy zichlik darajasi, innovatsion faollik koeffitsiyenti va vertikal integratsiya chuqurligi — klaster siyosatining samaradorligini obyektiv baholashga xizmat qiladi [11].

Umumlashtiruvchi xulosa shundan iboratki, agroklastlarlar zamonaviy agrar iqtisodiyotning muvaffaqiyatli tuzilmaviy shakli sifatida yaxlit institutsional-iqtisodiy yondashuv asosida samarali rivojlanirilishi mumkin. Taklif etilgan nazariy model O'zbekiston Respublikasi uchun nazariy yo'naltiruvchi ko'rsatma sifatida xizmat qilishi, agrar siyosat va hududiy rivojlanish sohasidagi keyingi tadqiqotlar uchun esa konseptual asos sifatida foydalanilishi mumkin. Modelni boshqa agrar tarmoqlarga — meva-sabzavot, chorvachilik, baliqchilik, bog'dorchilik — tatbiq etish yo'nalishidagi qo'shimcha tadqiqotlar yaqin kelajakdagi ilmiy-amaliy tadqiqot dasturlarining istiqbolli obyektini tashkil qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Porter, M.E. (1998). Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*, 76(6), 77–90. URL: <https://hbr.org/1998/11/clusters-and-the-new-economics-of-competition>
2. Porter, M.E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press. 855 p.
3. Marshall, A. (1920). *Principles of Economics* (8th ed.) [1890]. London: Macmillan and Co. URL: <https://www.econlib.org/library/Marshall/marP.html>
4. North, D.C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press. 152 p. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/institutions-institutional-change-and-economic-performance/AAE1E27DF8996E24C5DD07EB79BBA7EE>
5. Williamson, O.E. (1979). Transaction-Cost Economics: The Governance of Contractual Relations. *Journal of Law and Economics*, 22(2), 233–261. URL: <https://chicagounbound.uchicago.edu/jle/vol22/iss2/3/>
6. Williamson, O.E. (1985). *The Economic Institutions of Capitalism: Firms, Markets, Relational Contracting*. New York: Free Press. 450 p.
7. Krugman, P. (1991). *Geography and Trade*. Cambridge, MA: MIT Press. 142 p.
8. Becattini, G. (1990). The Marshallian Industrial District as a Socio-Economic Notion. In: Pyke, F., Becattini, G., Sengenberger, W. (eds.), *Industrial Districts and Inter-Firm Co-operation in Italy*. Geneva: International Institute for Labour Studies, pp. 37–51.
9. Gálvez-Nogales, E. (2010). *Agro-based Clusters in Developing Countries: Staying Competitive in a Globalized Economy*. FAO Agricultural Management, Marketing and Finance Occasional Paper No. 25. Rome: FAO. 114 p. URL: <https://www.fao.org/4/i1560e/i1560e.pdf>
10. Humphrey, J., Schmitz, H. (2002). How does insertion in global value chains affect upgrading in industrial clusters? *Regional Studies*, 36(9), 1017–1027. URL: <https://doi.org/10.1080/0034340022000022198>
11. OECD (2007). *Competitive Regional Clusters: National Policy Approaches*. OECD Reviews of Regional Innovation. Paris: OECD Publishing. 350 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2007/05/competitive-regional-clusters_g1gh7f3e/9789264031838-en.pdf
12. Delgado, M., Porter, M.E., Stern, S. (2014). Clusters, convergence, and economic performance. *Research Policy*, 43(10), 1785–1799. URL: <https://www.nber.org/papers/w18250>
13. UNIDO (2024). *Inclusive and Sustainable Cluster Development: UNIDO's Approach*. Vienna: United Nations Industrial Development Organization. URL: [https://hub.unido.org/sites/default/files/publications/05062024_Online_UNIDO_CLUSTERS_2024_%20\(003\).pdf](https://hub.unido.org/sites/default/files/publications/05062024_Online_UNIDO_CLUSTERS_2024_%20(003).pdf)
14. UNIDO (2013). *The UNIDO Approach to Cluster Development: Key Principles and Project Experiences*. Vienna: UNIDO Technical Paper. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/2014-01/UNIDOs_CLUSTER_APPROACH_0.PDF
15. World Bank (2020). *Cotton-Textile Clusters in Uzbekistan: Status and Outlook*. Washington, DC: The World Bank. 52 p. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/305731601271791257/pdf/Policy-Dialogue-on-Agriculture-Modernization-in-Uzbekistan-Cotton-Textile-Clusters-in-Uzbekistan-Status-and-Outlook.pdf>

16. World Bank (2025). Weaving a New Future in Uzbekistan's Cotton Sector. *Feature Story*. Washington, DC. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2025/05/27/weaving-a-new-future-in-uzbekistan-s-cotton-sector>
17. Ketels, C. (2013). Recent research on competitiveness and clusters: implications for public policy. *European Planning Studies*, 21(9), 1408–1419. URL: <https://doi.org/10.1080/09654313.2012.755832>
18. Schmitz, H. (1995). Collective efficiency: Growth path for small-scale industry. *Journal of Development Studies*, 31(4), 529–566.
19. Sonobe, T., Otsuka, K. (2011). *Cluster-Based Industrial Development: A Comparative Study of Asia and Africa*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 240 p.
20. Ketels, C., Memedovic, O. (2008). From clusters to cluster-based economic development. *International Journal of Technological Learning, Innovation and Development*, 1(3), 375–392.
21. European Cluster Collaboration Platform (n.d.). Online repository of European cluster organisations. URL: <https://clustercollaboration.eu/>
22. USDA Foreign Agricultural Service (2023). *Cotton and Products Update: Uzbekistan*. Global Agricultural Information Network Report UZ2023-0002. Washington, DC. URL: https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Cotton+and+Products+Update_Tashkent_Uzbekistan+-+Republic+of_UZ2023-0002.pdf
23. Asian Development Bank Institute (2021). Transitioning to high-value agriculture through cluster-based development. *Asia Pathways*. URL: <https://www.asiopathways-adbi.org/2021/04/transitioning-high-value-agriculture-through-cluster-based-development/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4 (2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>